

ZIMONYI ISTVÁN

EGY VIKING VEZÉR TEMETÉSE

A bagdadi kalifa megbízásából 921-ben egy követség indult el Bagdadból keleti irányba, amely a mai Üzbegisztán területén (Buharán) és a Kazak-steppén keresztül érkezett meg a Volga és a Káma folyók összefolyásához, ahol a volgai bulgár uralkodó, Almis fogadta a kalifa küldöttségét. Ez a követjárás jelezte, hogy a volgai bulgárok felvéve az iszlám vallást, a kalifa jóváhagyása révén hivatalosan is az iszlám világ részévé váltak. A történesek mögött a mai Üzbegisztán területén uralkodó számanida emír, illetve annak vezírje, a korai magyar történelemre vonatkozó egyik legfontosabb tudósítást megőrző munka szerzője, Dzsajháninak a politikája állhatott, ami arra irányult, hogy a környező nomád népek között elterjessze az iszlámot, és ezáltal biztosítsa az iszlám világ békéjét. A politika sikerét a későbbiekben a török népek iszlamizációja is igazolta.

Ibn Fadlán szerepében Antonio Banderas (*A 13. harcos* című filmben) (Best Hollywood©1999)

A követség tagja volt Ahmed Ibn Fadlán muszlim tudós, aki kalandjairól, tapasztalatairól egy rendkívül izgalmas munkát (*Beszámoló a volgai bulgárokhöz tett utazásáról című művel*) írt, amelynek az összefüggő szövege (meshedi kézirat) az 1920-as években került elő.

Ibn Fadlán alapvetően azt a feladatot kapta, hogy az iszlám ügyeiben adjon tanácsot a volgai bulgár uralkodónak, amit meg is tett. De emellett éles megfigyelőként részletesen beszámolt útjáról, és értékes leírást őrzött meg a Kazak-steppén élő oguzokról, a Volgától keletre eső vidéken maradt besenyő töredékről, a baskírokról, akiket szokás a keleten maradt magyarokkal is azonosítani, de a volgai bulgárokról és a kazárokról is. 922-ben a Volga partján szemtanúja lehetett egy keleti viking/rusz előkelő temetési szertartásának is, amelyet munkájában részletesen leír. Neki köszönhetően tehát bepillantást nyerhetünk a vikingek titkos temetési szertartásaiba is.

Ibn Fadlán szerint a ruszok a Volga partján faházakban laktak tízesével-húszasával. A férfiak szőkék és magasak, talpig fegyverben vannak, állandóan náluk van fejszékük, késük és kardjuk, testüket tetoválások borítják. Hosszú hajukat naponta fésülik. Alapvetően kereskedők,

A ruszok olyan Skandináviából érkező hajós nép volt, akiket a folyók nomádjainak is neveznek. A rusz szó végső soron feltehetően az ósvéd önelnevezésnek, a *rōdR-nak („evezőscsapat”) keleti finnbe átkerült *rōtsi variánsára mehet vissza, amelynek a jelentése „svéd vikingek” lehetett, és ezt vehették át a szláv nyelvekbe. A ruszok akkor kezdtek érdeklődni Kelet-Európa iránt, amikor a 8. század végétől fellendült a kereskedelem az iszlám világ és Kelet-Európa között, és a kalifátusból nagy mennyiségű ezüstdirhem érkezett az erdővidék prémjei, méze, viasza, illetve rabszolgái fejében. A ruszok egy csoportja a volgai vízi utat használva jutott el a Volgai Bulgáriába, amely a 10. század elejétől ennek a kereskedelemnek legfontosabb központjává lépett elő. Ibn Fadlán a ruszokkal kapcsolatos ismereteit egy, a Volga menti rusz kereskedőtelepről szerezte be, amely a volgai bulgárok területén volt.

cokkal és -párnákkal, majd kupola alakú pavilont vontak fölé. Azután az elhunytat kiemelték az ideiglenes sírból, felöltöztették aranygombos kaftánba, csizmát húztak a lábára és cobolyprémes brokátsapkát a fejére, majd az előkészített ágyra fektették és mellé tették a fegyvereit. Ezt követően enni (gyümölcsök, kenyér, hús és hagyma), valamint innivalót (sör) helyeztek mellé. Mindezek után kettébe vágott kutyát, két erősen megfuttatott lovat és két tehenet kardokkal darabokra vágva a hajóra dobtak, végül pedig egy kakast és egy tyúkot is levágva a hajóra hajítottak. Közben a halott rokonai is pavilonokat emeltek a hajó körül. A kiválasztott rabszolgány minden egyes pavilont felkeresett, és annak gazdjával közöszölt, miközben azt üzenté az elhunyt rokonnak, hogy ezt az iránta való szeretet megnyilvánulása miatt teszi. Kora délután a rabszolgányt a férfiak tenyerére állítva háromszor felmelték, s a leány átnézett egy ablakot mintázó fakereten. Ott először halott szüleit pillantotta meg, azután halott rokonait, végül pedig a már a paradicsomban lévő urát látta meg és kérte, hogy vigyék hozzá. Ekkor a hajóhoz vitték, ahol egy kupa sörrel búcsúzott a barátnőtől, majd újabb kupa sört elfogyasztva énekelni kezdett. Azután bement a hajón épített sátorba a szertartást vezető öregasszonnyal és hat férfival. Ezután minden

Arab dirhem

akik elsősorban cobolybőrök és rabszolgák eladásával foglalkoznak. Ibn Fadlán szól még bálványaikról is, amiknek áldozatokat mutatnak be, továbbá a betegeik gondozásáról és a tolvajlás büntetéséről. A ruszok leírásának központi eleme ugyanakkor egy előkelő temetési szertartásának leírása.

Az elhunyt főnököt először ideiglenesen egy fedett sírba helyezték tíz napra, hogy előkészítsék a temetést. Az előkészületek során vagyonát három részre osztották: egyharmadot kapott a család, a második harmadot az elhunyt halotti ruháira költötték, a harmadikból pedig sört vásároltak, amit a hamvasztás napján fogyasztottak el. E tíz nap alatt elkészítették a halotti ruháit, és előkészítették a szertartáshoz szükséges dolgokat, így az elhunyt rabszolgányai közül is kerestek egy önként jelentkezőt, aki elkíséri majd urát a másvilágra.

Amikor eljött a hamvasztás napja, egy hajót a partra vontattak és állványra tették azt. Az így kiemelt hajót berendezték: ágyat hoztak brokátmatra-

Idriszi világtérképe (a mai földrajzi látásmódnak megfelelően elforgatva)

Egy oldal Ibn Fadlán művének kéziratából

férfival közösült, majd odafektették ura oldalára, és két férfi megragadta a lábait, másik kettő pedig a kezeit, további kettő pedig a nyakára tekert kötél két végét. Közben az öregasszony (a „Halál Angyala”) elővette a tőrét és a lány bordái közé szúrta. Eközben a hajó körül álló férfiak folyamatosan botokkal verték a pajzsukat, hogy elnyomják a leány sikoltozását.

Miután megölték a leányt, a halott legközelebbi rokona meztelenül egy fáklával hátrafelé lépkedve a hajóhoz ment, ahol a hajó körül felhalmozott farakást meggyújtotta. Ezután mindegyik férfi további fáklákat dobott a farakásra, és a tűz fellángolt. Mivel erős szél kerekedett a Volga partján, a hajó egy órán belül elhamvadt.

A szertartáson részt vevő egyik rusz azt közölte Ibn Fadlással, hogy az arabok bolondok, mert halottait a földbe temetik, ahol a férgek lakomáznak belőlük, míg a ruszok a hamvasztással gyorsan a paradicsomba juthatnak. A most elhunyt rusz előkelőt különösen kedvelhette az Isten, mert még szelet is küldött, hogy mielőbb a mennybe kerülhessen.

Az elhamvadt hajó helyén egy dombot emeltek, amelynek közepére faoszlopot tűztek, amire ráírták az elhunyt és a ruszok királyának nevét.

A szertartás legközelebbi párhuzamait Skandináviából ismerjük. Snorri Sturluson izlandi költő a 13. században azt írta, hogy Odin országában elrendel-

A szóban forgó terület, a Volga és a Káma összefolyása közelében elsősorban török és finnugor nyelvű népek lakhelye volt a 10. században és ma is, tehát ilyen helyi elemekkel is számolhatunk. A kalmüköknél például sátor állítottak a halottnak, ahol tíz napig feküdt, amíg előkészítették a temetését, de az oguz előkelőket is először sátorban tartották, mielőtt végleges sírhelyükbe helyezték volna őket. A szibériai szamojéd szölkupoknál van olyan szokás, hogy a halottat többször felemelik és különböző kérdésekre várnak választ a túlvilággal kapcsolatban.

te, hogy a halottat minden vagyonával együtt hajón kell elégetni, hogy úgy jusson be a Walhallába (a harcosok mennyszigába), és halmot kell emelni föléje, majd arra emlékkövet kell helyezni. A másik viking főistennek, Thornak emberáldozatot is bemutatnak időről időre. Emberáldozatról tesz említést Brémai Ádám, középkori német történetíró és földrajztudós is, de régészeti adatok is bizonyítják ennek meglétét a vikingek körében.

A skandináv mitológia elemeinek jelenléte tehát nyilvánvaló Ibn Fadlász leírásában: így a hajóba temetkezés, az emberáldozat és a hamvasztás Skandináviában is jellemző volt, ugyanakkor a rítusban vannak olyan jellegzetességek is, amelyek több más nép halottas szokásaiban is előfordulnak, mint például a családok egyesítése a túlvilági életben. Természetesen az sem zárható ki, hogy a rusz kereskedők a helyi körülményekhez és szokásokhoz is alkalmazkodtak. Ezek közé sorolható, hogy emlékkő helyett fa emlékoszlopot állítottak a halomra.

Tehát nagyon valószínű, hogy az Ibn Fadlász által leírt halotti szertartásban a Skandináviából hozott viking elemek és a Kelet-Európában élő török és finnugor nyelvű népek halottas szokásai ötvöződtek, s mindezt Ibn Fadlász a saját muszlim világképének szűrőjén keresztül tudta csak értelmezni.

Lovast ábrázoló ezüsttál Kelet-Európából

„Viking” környezetből előkerült arab felírtos gyűrű

S. V. Ivanov 1909-es festménye a keleti szlávoknál zajló kereskedelmi tárgyalásokról

H. Siemiradzki festménye a rusz vezér temetéséről (1883)

Stílus és elegancia

AZ ALFÖLD SZÍVÉBEN

Élje át a 30-as évek
nemesi életének hangulatát

Kóstolja meg bisztró
konyhánk ételremekeit

Tapasztalja meg a végtelen
nyugalmat a Körös partján

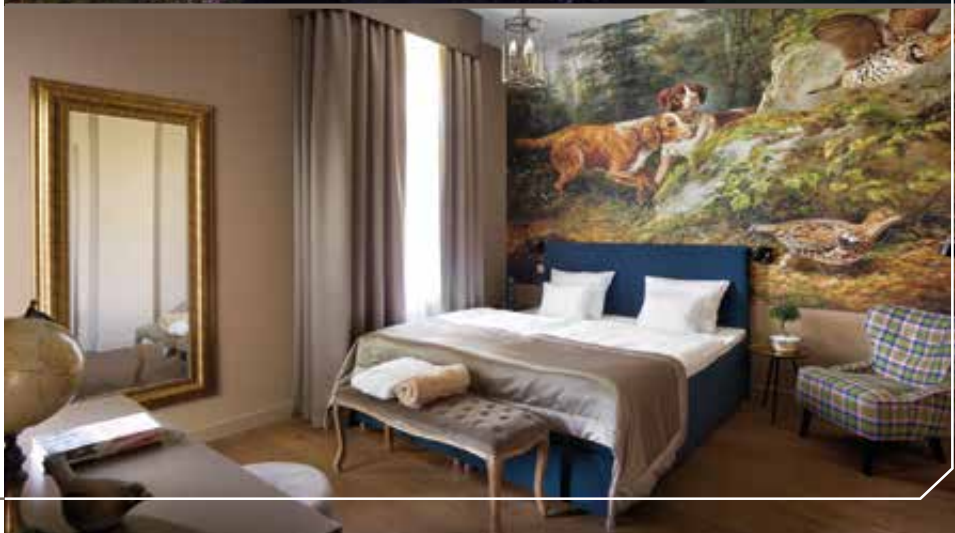

HERCEGASSZONY BIRTOK
WELLNESS & GARDEN

Veled lesz teljes...

5400 Mezőtúr, Hercegasszony útja 1.
Telefon: +36 56 200 166 info@hercegasszony.hu

WWW.HERCEGASSZONY.HU

**ÁSATÁRS
KFT**

KECskemét, Futár utca 12.
TEL: 30/3321757

- **1 MILLIÓ M²-EN VÉGZETT KOMPLEX SZAKMAI MUNKA (ÁSATÁSVEZETÉS, TECHNIKAI LEBONYOLÍTÁS)**
- **TÖBB MINT 1,5 MILLIÓ M²-EN VÉGZETT KÉZI FÖLDMUNKA, BONTÓMUNKA**
- **TEVÉKENYSÉGI KÖRÖK: TÖBBRÉTEGŰ VÁROSI FELTÁRÁS, RESTAURÁLÁS, LELETANYAG FELDOLGOZÁS**